

سازمان‌های بین‌المللی

دکتر سید داوود آقایی

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

همراه با تجدید نظر اساسنامه‌ها

سرشناسه:	: آقای، سید داوود.
عنوان و پدیدآور	: سازمان‌های بین‌المللی / سید داوود آقای.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: تهران: حقوق یار، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۵۲۸ ص.
شابک	: ۳۰۰۰۰ ریال 978-622-6015-07-3
وضعیت فهرست نویسی:	: فیبا
موضوع	: سازمان ملل متحد
موضوع	: United Nations :
موضوع	: سازمان ملل متحد، نمایندگی (ایران)
موضوع	: United Nations Resident Coordinator office (Iran) :
موضوع	: سازمان‌های بین‌المللی
موضوع	: International agencies :
موضوع	: روابط بین‌المللی
موضوع	: International Relations :
موضوع	: منطقه گرایی (سازمان‌دهی بین‌المللی)
موضوع	: Regionalism (International organization) :
موضوع	: ایران - روابط خارجی - قرن ۱۴
موضوع	: Iran - Foreign relations - 20th century :
موضوع	: ۱۳۹۶ س/۱۷/۰۱/۴۸۵ JZ
موضوع	: ۳۴۱/۲۰
موضوع	: ۵۱۱۱۲۴۶ :

سازمان‌های بین‌المللی

دکتر سید داوود آقای

چاپ: اول ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۱۵-۰۷-۳ ISBN: 978-622-6015-07-3

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، خیابان روانمهر،

بن‌بست دولت‌شاهی، پلاک ۱ واحد ۱، انتشارات حقوق یار

فروگاه الکترونیکی: www.hoghoghyaar.com تلفن: ۶۶۹۵۲۰۷۳

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار	۱۳
مقدمه	۱۵
فصل اول: ویژگی‌های کلی و مشترک و چارچوب‌های نظری سازمان‌های بین‌المللی	۱۹
گفتار اول: ویژگی‌های کلی و مشترک سازمان‌های بین‌المللی	۱۹
سازمان‌های بین‌المللی، نهادها، بین‌المللی و روابط بین‌المللی	۱۹
گام‌های نخستین در همکاری بین‌المللی (پایه تاریخی)	۲۱
اتحادیه سلاطین اروپایی (کنسرت اروپایی)	۲۲
سازمان‌های بین‌المللی در قرن بیستم	۲۷
سازمان‌های بین‌المللی با ماهیت سیاسی	۲۹
انتظارات از سازمان‌های بین‌المللی	۳۲
گفتار دوم: چارچوب‌های نظری تشکیل سازمان‌های بین‌المللی	۳۴
واقع‌گرایی، آرمان‌گرایی، کارکردگرایی، نوکارکردگرایی، نهادگرایی، نظریه وابستگی	۳۴
۱ - بنیان‌های واقع‌گرایی	۳۴
۲ - رویکردهای جدید در قرن بیستم (واقع‌گرایی)	۴۴
مطالعات پس از جنگ جهانی دوم در مورد سازمان‌های بین‌المللی	۴۶
واقع‌گرایی در برابر آرمان‌گرایی	۴۸
مقایسه دیدگاه آرمان‌گرایان و واقع‌گرایان	۵۰
ویژگی نظام‌های همگرا	۵۱
۳ - لزوم توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از دید کارکردگرایی	۵۲
۴ - نوکارکردگرایی	۵۴
۵ - نهادگرایی، نئولیبرال (نئولیبرالیسم)	۵۹
گفتار سوم: شخصیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی	۶۴

۷۱	گفتار چهارم: صلاحیت و اختیارات سازمان‌های بین‌المللی
۷۲	گفتار پنجم: عضویت در سازمان‌های بین‌المللی
۷۵	گفتار ششم: مزایا و مصونیت‌های سازمان‌های بین‌المللی
۸۶	گفتار هفتم: طبقه‌بندی سازمان‌های بین‌المللی
۹۳	منابع فصل اول

۹۵	فصل دوم: جامعه ملل
۹۵	اروپای سال‌های بین ۱۹۱۴-۱۹۱۷
۹۵	شرایطی که منجر به تشکیل جامعه ملل شد
۹۶	وضعیت اروپا پس از جنگ جهانی اول
۹۸	جامعه ملل - تقی یافتن یک رؤیا
۹۹	تأثیر جنگ
۱۰۰	طرح جامعه ملل
۱۰۱	ساختار جامعه ملل، نقش و عهده‌های آن
۱۰۲	دستگاه جامعه ملل
۱۰۲	ارکان جامعه ملل
۱۰۶	مؤسسات وابسته به جامعه ملل
۱۰۶	دیوان دایمی دادگستری بین‌المللی
۱۰۸	شورای دایمی قیمومت (سرپرستی)
۱۱۰	سازمان بین‌المللی کار
۱۱۱	نقش جامعه ملل در حفظ صلح (۱۹۱۹ - ۱۹۴۵)
۱۱۴	جامعه ملل و بحران‌های بین‌المللی
۱۱۵	بحران اروپا
۱۱۵	وضعیت بین دو جنگ، اوج‌گیری قدرت ژاپن و ایالات متحده آمریکا
۱۱۷	جامعه ملل و فرضیات مختلف
۱۱۸	علل شکست جامعه ملل
۱۱۸	ضعف‌های جامعه ملل
۱۲۰	نارسایی‌های ناشی از ساختار جامعه ملل
۱۲۱	نارسایی‌های حقوقی
۱۲۱	جه عملکرد جامعه ملل در نگاه کلی
۱۲۳	منابع فصل دوم

۱۲۵.....	فصل سوم: سازمان ملل متحد
۱۲۵.....	گفتار اول: روند شکل‌گیری
۱۲۵.....	منشور آتلانتیک
۱۲۸.....	وجه تمایز بین منشور ملل متحد و میثاق جامعه ملل
۱۲۹.....	اهداف اصلی سازمان ملل متحد
۱۳۰.....	وسایل وصول به هدف
۱۳۱.....	عضویت در سازمان ملل
۱۳۳.....	مجازات تعلیق و اخراج
۱۳۴.....	گفتار دوم: شکلات سازمان ملل
۱۳۵.....	ارکان اصلی
۱۳۵.....	۱ - مجمع عمومی
۱۴۰.....	۲ - شورای امنیت
۱۴۴.....	صلاحیت و نقش شورای امنیت
۱۴۵.....	نقش شورای امنیت در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی
۱۴۶.....	شیوه تصمیم‌گیری در شورای امنیت
۱۵۲.....	لزوم کار بست تصمیمات شورای امنیت با همه کشورها
۱۵۳.....	تفسیر موسع از مفاهیم مندرج در ماده ۹
۱۵۵.....	نقض صلح
۱۵۹.....	تعریف تجاوز (قطعه‌نامه ۳۳۱۴ در سال ۱۹۷۴)
۱۶۰.....	محتوای حقوقی قطعه‌نامه تعریف تجاوز
۱۶۲.....	رقابت شرق و غرب در چارچوب جنگ سرد و شورای امنیت
۱۶۵.....	موقعیت شورای امنیت پس از جنگ سرد
۱۶۷.....	محیط بین‌الملل و عملکرد سازمان ملل متحد
۱۷۳.....	۳ - دیوان بین‌المللی دادگستری
۱۸۰.....	۴ - شورای اقتصادی و اجتماعی
۱۸۱.....	۵ - شورای قیمومت
۱۸۳.....	۶ - دبیرکل و دبیرخانه
۱۸۵.....	نقش و وظایف سیاسی دبیرکل
۱۸۶.....	گفتار سوم: ارکان فرعی سازمان ملل متحد
۱۸۸.....	الف - ارکان فرعی مجمع عمومی
۱۸۸.....	۱ - کمیسیون حقوق بین‌الملل

۱۹۰	۲- کنفرانس تجارت و توسعه ملل متحد
۱۹۲	۳- برنامه جهانی غذا
۱۹۳	۴- صندوق جمعیت ملل متحد
۱۹۴	۵- صندوق کودکان ملل متحد
۱۹۵	۶- کمیساریای عالی ملل متحد برای پناهندگان
۱۹۸	۷- برنامه توسعه یا عمران ملل متحد
۲۰۱	۸- برنامه محیط زیست ملل متحد
۲۰۲	ب- ارکان فرعی شورای امنیت
۲۰۲	۱- عملیات حفظ صلح
۲۰۴	۲- کمیتهی ستاد نظامی
۲۰۵	ج: انجمن فرعی شورای اقتصادی و اجتماعی
۲۰۶	۱- کمیسیون اقتصادی سازمان ملل برای اروپا
۲۰۶	۲- کمیسیون اقتصادی آسیا و اقیانوسیه (اسکاپ)
۲۰۸	۳- کمیسیون اقتصادی برای آسیای غربی
۲۰۸	۴- کمیسیون اقتصادی آفریقا
۲۰۸	۵- کمیسیون اقتصادی برای آمریکای لاتین و کارائیب
۲۰۹	۶- کمیسیون حقوق بشر
۲۰۹	گفتار چهارم: خلع سلاح و سابقه آن در سازمان ملل متحد
۲۱۱	تلاش‌های انجام‌شده در زمینه خلع سلاح در دوران سازمان ملل متحد
۲۱۴	ارزبایی فعالیت سازمان ملل متحد در زمینه خلع سلاح و بسته‌ای
۲۱۵	ارزبایی نقش سازمان ملل متحد در مسایل بین‌المللی
۲۲۰	گفتار پنجم: نمونه‌های دیگری از سازمان‌های بین‌المللی جهانی
۲۲۰	۱- دیوان کیفری بین‌المللی
۲۲۵	۲- پلیس بین‌الملل (اینترپل)
۲۲۶	۳- سازمان بین‌المللی مهاجرت
۲۲۸	منابع فصل سوم
۲۲۹	فصل چهارم: سازمان‌های تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد
۲۲۹	تعریف مؤسسات تخصصی
۲۳۲	ماهیت رابطه بین سازمان ملل متحد و مؤسسات تخصصی
۲۳۲	نحوه ارتباط

۲۳۵	گفتار اول: مؤسسات تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد
۲۳۵	الف- مؤسسات اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی
۲۳۵	۱- سازمان بین‌المللی کار (ایلو)
۲۴۴	۲- سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)
۲۵۲	۳- سازمان بهداشت جهانی
۲۵۵	۴- سازمان خواروبار و کشاورزی (فائو)
۲۵۷	۵- سازمان جهانی مالکیت معنوی
۲۵۹	ب- مؤسسات خدماتی و ارتباطی
۲۵۹	۱- سازمان جهانی هواشناسی
۲۶۳	۲- اتحاد پستی جهانی
۲۸۷	۳- اتحادیه بین‌المللی ارتباطات از راه دور
۲۷۱	۴- سازمان هواپیمایی کشوری بین‌المللی
۲۷۵	۵- سازمان کشتیرانی بین‌المللی
۲۷۷	ج- مؤسسات مالی و پولی، بانک، توسعه کشاورزی و صنعتی
۲۷۷	*- مؤسسات مالی (گروه بانک جهانی)
۲۷۸	۱- بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه
۲۸۳	۲- شرکت مالی بین‌المللی
۲۸۸	۳- انجمن توسعه بین‌المللی
۲۹۳	۴- آژانس چند جانبه تضمین سرمایه‌گذاری‌ها (میکا)
۲۹۵	۵- مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری (ایسیسید)
۳۰۱	*-*-* مؤسسات تخصصی ملل متحد در قلمرو پولی
۳۰۱	۱- صندوق بین‌المللی پول
۳۰۷	*-*-* مؤسسات توسعه کشاورزی و صنعتی
۳۰۷	۱- صندوق بین‌المللی توسعه کشاورزی
۳۰۸	۲- سازمان توسعه صنعتی ملل متحد
۳۱۰	گفتار دوم: مؤسسات مستقل مرتبط با سازمان ملل متحد
۳۱۰	۱- آژانس بین‌المللی انرژی اتمی
۳۱۷	۲- موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) و سازمان تجارت جهانی
۳۲۵	منابع فصل چهارم

۳۲۷	فصل پنجم: سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای
۳۲۷	گفتار اول: سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای
۳۲۸	* - منطقه‌گرایی، مشکلات و موانع
۳۳۰	الف: سازمان‌های منطقه‌ای آسیایی
۳۳۰	۱ - همکاری عمران منطقه‌ای (آر. سی. دی.)
۳۳۳	۲ - سازمان همکاری اقتصادی (اگو)
۳۳۶	۳ - سازمان همکاری‌های جنوب آسیا (سارک)
۳۳۹	۴ - سازمان همکاری شانگهای
۳۴۱	۵ - اتحادیه عرب یا اتحادیه کشورهای عربی
۳۴۵	۶ - شورای همکاری خلیج فارس
۳۵۴	۷ - اتحادیه ملل جنوب شرق آسیا (آ - سه - آن)
۳۵۹	ب: سازمان‌های منطقه‌ای آفریقایی
۳۶۰	۱ - سازمان وحدت آفریقا (اتحادیه‌ی آفریقایی)
۳۶۲	۲ - اتحادیه‌ی مغرب عربی (امرب)
۳۶۴	ج: جوامع اروپایی
۳۶۵	۱ - جامعه‌ی اروپایی ذغال سنگ و فولاد
۳۶۶	۲ - جامعه‌ی اروپایی انرژی اتمی (اورانوم)
۳۶۷	۳ - جامعه اقتصادی اروپا (اتحادیه اروپا)
۳۸۳	۴ - سازمان امنیت و همکاری اروپا
۳۸۷	۵ - کشورهای مستقل مشترک‌المنافع
۳۸۹	د: سازمان‌های منطقه‌ای آمریکایی
۳۸۹	۱ - سازمان کشورهای آمریکایی
۳۹۵	۲ - اتحادیه‌ی تجارت آزاد آمریکای لاتین
۳۹۹	۳ - معاهده‌ی تجارت آزاد کشورهای آمریکای شمالی (نفتا)
۴۰۲	۴ - جامعه‌ی آندین
۴۰۳	۵ - اتحادیه‌ی کشورهای آمریکای لاتین (اوناسور)
۴۰۶	۶ - بازار مشترک آمریکای لاتین (مرکوسور)
۴۰۷	گفتار دوم: سازمان‌های فرامنطقه‌ای
۴۰۷	الف: سازمان‌های فرامنطقه‌ای بر اساس هم‌سویی‌های سیاسی، مبانی عقیدتی و همکاری اقتصادی
۴۰۷	۱ - جنبش عدم تعهد (نم)

۴۱۲	۲ - سازمان همکاری اسلامی.....
۴۲۷	۳ - سازمان همکاری آسیا - اقیانوسیه (آپک).....
۴۳۰	ب: سازمان‌های فرامنطقه‌ای بر اساس همبستگی زبانی.....
۴۳۰	۱ - سازمان‌های بین‌المللی فرانسوی زبان (فرانکوفونی).....
۴۳۳	۲ - جامعه‌ی کشورهای پرتهالی زبان (لوزوفونی).....
۴۳۴	ج: سازمان‌های حوزه‌ی انرژی.....
۴۳۴	۱ - سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک).....
۴۳۷	۲ - سازمان کشورهای صادرکننده گاز (اوجک).....
۴۴۱	۳ - سازمان کشورهای عرب صادرکننده نفت (آوپک).....
۴۴۳	د: گروه‌های منطقه‌ای.....
۴۴۳	۱ - گروه گوم.....
۴۴۶	۲ - گروه ۳ (جی ۳).....
۴۴۷	۳ - گروه ۷ (جی ۷).....
۴۴۹	۴ - گروه ۱۵ (جی ۱۵).....
۴۵۱	۵ - گروه ۲۰ (جی ۲۰).....
۴۵۳	۶ - گروه ۲۴ (جی ۲۴).....
۴۵۴	۷ - گروه بریکس.....
۴۵۵	ه: نمونه‌ای از سازمان امنیتی - نظامی فرامنطقه‌ای.....
۴۵۵	۱ - سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو).....
۴۶۶	گفتار سوم: نمونه‌هایی از سازمان‌های بین‌المللی غیر دولتی.....
۴۶۹	۱ - سازمان عفو بین‌الملل.....
۴۷۱	۲ - صلیب سرخ و هلال احمر.....
۴۷۳	۳ - ویکی‌لیکس.....
۴۷۵	منابع فصل پنجم.....
۴۷۷	ارزیابی نهایی از عملکرد سازمان‌های بین‌المللی.....
۴۷۸	الف: ناکامی‌ها.....
۴۷۸	- شکست در زمینه‌ی ضمانت اجراء.....
۴۸۰	- شکست طرح قیومیت.....
۴۸۲	- شکست در میانجیگری.....
۴۸۲	ب: کامیابی‌ها.....

- ۴۸۳ رشد و ترقی و توسعه
- ۴۸۵ استعمار زدایی
- ۴۸۵ موفقیت در زمینه‌ی قانونگذاری بین‌المللی
- ۴۸۶ عملیات حفظ صلح از طریق نیروهای پاسدار صلح
- ۴۸۷ کمک در جهت توسعه

۴۹۱ ضمیمه - منشور سازمان ملل متحد

۵۲۱ فهرست منابع

پیشگفتار:

تدریس در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در دانشگاه‌های کشور طی چند دهه‌ی گذشته (از سال ۱۳۵۵ تاکنون ۱۳۹۷) و کمبود منابع لازم در این زمینه، اینجانب را بر آن داشت که با استفاده از مباحث مطروحه با دانشجویان در کلاس و تجربیات حاصله در این خصوص به جمع‌آوری مطالب و اسناد این اثر بپردازم.

البته پیش از این نیز در این حوزه کتاب‌هایی تحت عنوان «نقش و جایگاه شورای امنیت در نظم نوین جهانی»، «ایران و سازمان‌های بین‌المللی» و «حقوق سازمان‌های بین‌المللی» به قلم مؤلف منتشر شده است ولی آنچه بیش از همه احساس می‌شد انتشار اثری بود که در برگیرنده مبحث سازمان‌های بین‌المللی به طور عمومی و جامع باشد لذا در این راستا در این کتاب بر آن شدم که با یک دید اسفراپی موقعت سازمان‌های بین‌المللی را با توجه به تحولات بنیادینی که در عرصه بین‌المللی اتفاق افتاده نمایش بگذارم. گرچه در چاپ جدید مطالب روزآمد شده و تجدید نظر اساسی در همه فصول کتاب صورت گرفته در عین حال می‌پذیرم که در مسیر صیورورت و سیالیت نظام بین‌المللی تحولات سریعی که همراه با این سیالیت در همه‌ی ساختارها و نهادها و از جمله سازمان‌های بین‌المللی رخ می‌دهد بی‌تردید نمی‌توان مدعی شد که مطالب به نحو آتم و اکمل ارایه شده، هر چند وقت زیادی برای اصلاح و تکمیل مطالب کتاب پیش رو صرف شده ولی در راستای همان روندهای در حال تغییر در نظام بین‌الملل که سازمان‌های بین‌المللی نیز جزئی از آن است به یقین باید گفت که مطالب عرضه شده دارای کاستی‌ها و نواقص فراوان است که امیدوارم در چاپ‌های بعدی با ارایه آخرین یافته‌ها و انجام اصلاحات لازم کاستی‌ها و نواقص موجود مرتفع گردد.

در اینجا ضمن سپاس بیکران به درگاه حضرت حق به دلیل توفیق خدمت در کسوت
معلمی و تقدیر و تشکر از همه معلمان و اساتید بزرگواری که در سایهٔ آموختن حق بزرگی
برگردن بنده دارند سزاوار است از همسر وفادار و مهربان و دختر گرامی‌ام که با صبر و
متانت و کمک‌های بی‌دریغشان یاریگر من در انجام این کار بوده‌اند همچنین از سرکار خانم
راحله خاطری به لحاظ صرف وقت برای اصلاحات تایپی متن کتاب تشکر و قدردانی نمایم.
تشکر و سپاس از مدیر محترم انتشارات حقوق‌یار به خاطر تلاششان در راه انتشار مکرر این
اثر دینی است که با همین عبارت امیدوارم ادا کرده باشم.

سیدداود آقایی - بهار ۱۳۹۷

www.ketab.ir